

ביישו(109).

כשאינו יונק.

שנינו במשנה: ועור הראש של עגל הרך.

ואמר ליה רבי יוחנן: בן שנתו זהו שיונק. דשניהם בעינן בשביל שיחשב עורו רך.

והוינן בה: וכמה עגל הרך?

תא שמע: שהרי רבי יוחנן אמר: כל זמן שיונק; ואם איתא שרבי יוחנן בא להוסיף על עולא, שלא די בכך שנתו אלא צריך שיהא גם יונק בשביל שיחשב עורו לרך, אם כן "זהו שיונק" מיבעי ליה לומר! ומדקאמר "כל זמן שהוא יונק" משמע שבזה לבד מספיק שיחשב עורו לרך, אף שהוא יותר מבן שנה, שמע מינה. (110)

ומשינן: עולא אמר: בן שנתו.

רבי יוחנן אמר: כל זמן שיונק;

איבעיא להו: היכי קאמר עולא: בן שנתו זהו שיונק, שרק אם נתמלאו שני תנאים, שהוא גם בתוך שנתו וגם יונק, רק אז עור ראשו רך. אבל אם הפסיק לינוק בתוך שנתו או שעבר שנתו אף על פי שיונק, כבר נתקשה העור.

בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: עור הראש של עגל הרך מהו שיטמא בנבלה?

אמר ליה רבי יוחנן: אינו מטמא.

קכב-ב

ואמר ליה רבי יוחנן: לא כדברין, אלא בתנאי אחד בלבד מספיק. שכל זמן שיונק, ואפילו כעבור שנתו, נחשב עורו לרך. וכן בתוך שנתו, ואפילו הפסיק לינוק, נחשב עורו לרך.

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: לימדתנו רבינו את הדין של משנתנו — אלו שעורותיהן כבשרן, וקתני, ועור הראש של עגל הרך, שגם הוא מטמא כבשר?!

או דלמא: עולא, בן שנתו קאמר, שהכל תלוי בזה לבד, ואין הבדל בין אם הוא יונק ובין שאינו יונק, דבתוך שנתו עורו רך אף

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: אל תקניטיני מאותה משנה. משום שאינה "סתם משנה",

109. ראה בחידושי חתם סופר מה שכתב בזה.

עורו רך, עדיין יש מקום להסתפק לפי עולא, האם בעינן תרוויהו או שמא הכל תלוי רק לפי תוך שנתו? [ובאמת בגמרא אין צד שלפי רבי יוחנן די באחד מהם ולפי עולא תלוי רק בתוך שנתו]. ותירצו, דעיקר ספק הגמרא היה אליבא דרבי יוחנן דהלכתא כוותיה.

110. הקשו התוספות, מדוע אין לגמרא צד, שלפי עולא הכל תלוי לפי תוך שנתו, ולפי רבי יוחנן הכל תלוי רק לפי זמן שיונק, ומנין לגמרא שלפי רבי יוחנן די באחד מהם? ותירצו, דלא הסתבר לגמרא שהם נחלקו במחלוקת רחוקה, שכל אחד תלה בדבר אחר לגמרי, ולכן הסתבר לגמרא שלפי עולא בעינן תרוויהו שיחשב עורו לרך, ולפי רבי יוחנן באחד מהם די.

והמהרש"א תירץ, שאם עולא סובר שהכל תלוי רק בתוך שנתו, הוה ליה לרבי יוחנן לומר "אף שיונק", דהא אתא לאוסופי על עולא דגם יונק לחוד סגי, ועל כרחך שגם לפי עולא יש את השיעור של יונק לחומרא, ועיי"ש מה שהקשה עוד בזה.

ובראשונים הקשו, דגם לאחר שהגמרא פשטה שלפי רבי יוחנן באחד מהם די שיחשב

נפסל בכך, [ועור אינו בר אכילה ולא בר הקטרה], מכל מקום, עור שתחת האליה חשיב ליה כבשר, והרי הוא נקטר עם העולה על המזבח, ולפיכך שייך עליו מחשבת פסול.

אלעזר בן יהודה איש אבלום [שם כפר] אומר משום רבי יעקב, וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכוס אומר משום רבי שמעון:

לא רק בעור שתחת האליה הדין כן, אלא אחד עור פרסות, ואחד עור הראש של עגל הרך, ואחד עור של תחת האליה, וכל שמנו חכמים גבי טומאה שעורותיהן כבשרן דהיינו להביא עור של בית הבושת⁽¹¹²⁾, הרי דינם, שאם חישב להקטירם חוץ למקומו — פפול, ואין בו כרת על אכילתו, ואם חישב להקטירם חוץ לזמנו — פיגול וחייבין עליו על אכילתו כרת. לפי שכל אלו דינם כבשר.

אלא בלשון יחיד אני שונה אותה⁽¹¹¹⁾, שתנא אחד בלבד סובר כן, ואין הלכה כמותו, אלא כהתנא שחולק עליו.

דתניא: השוחט את העולה במחשבה על מנת להקטיר בזית מעור שתחת האליה, חוץ למקומו — פפול הקרבן, כדין מחשב להקטיר מהקרבן חוץ למקומו. ואין בו כרת למי שיאכלנו, כי קרבן שנפסל מחמת מחשבת חוץ למקומו אין חייבים על אכילתו כרת.

ואם חישב להקטירו חוץ לזמנו — הרי הקרבן פיגול, וחייבין עליו על אכילתו כרת. כי קרבן שנפסל מחמת מחשבת חוץ לזמנו, נחשב לפיגול, וחייבים על אכילתו כרת.

ואף שמחשבתו היתה על העור שתחת האליה, והחושב מחשבת פסול על דבר שאין הדרך לאוכלו או להקטירו אין הקרבן

הגמרא, שהכלל שכל שמנו חכמים וכו' אתא להביא עור השליל, כשם שאתא להביא עור של בית הבושת? ובאמת התוספות לעיל שם תירצו, דלא נקטה הברייתא עור השליל לפי שאין מפגלים בשליל, כדאמרינן בזבחים לה א, אך רש"י שלא תירץ כן אלא תירץ שאינו שייך בזכר קשה מדוע הגמרא לא אמרה להביא עור השליל?

ותירץ הנודע ביהודה [יו"ד תניינא כו.], ורש"י גם ידע את הגמרא בזבחים שאין מפגלים בשליל, אלא שהוקשה לו, דבגמרא בזבחים שם מבואר, שהטעם שאין מפגלים בשליל הוא משום שרוב בני אדם לא אוכלים אותו. אך לגבי עולה שכולה נקטרת על המזבח מדוע אין מפגלים בה, הרי אפשר להקטיר גם את השליל על גבי המזבח? ולזה תירץ רש"י,

111. התוספות לעיל [נה ב ד"ה בלשון] ביארו, שהוא שונה במשנה עצמה "דברי רבי שמעון", שאם לא כן, מדוע פסק רבי יוחנן דלא כמשנתנו, הא אמרינן במסכת יבמות [מב ב], סתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם משנה?! ועל כרחך שגם במשנה עצמה זה מחלוקת, ואין כאן סתם משנה.

112. הטעם שלא נקטה הברייתא להדיא ואחד עור של בית הבושת, פירש רש"י, משום שזה יתכן רק בנקבה, והכא איירינן בעולה, ועולה אינה באה אלא מהזכר. ולעיל [נו א] כתב רש"י, דמהאי טעמא לא נקטה הברייתא עור השליל, לפי שהוא שייך רק בנקבה, ועולה אינה באה אלא מן הזכר. אך צריך עיון, שאם כן מדוע לא אמרה

כבשרן.

יכול אפילו כולן, כל שמונת השרצים יהיו עורותיהן כבשרן?

תלמוד לומר: "אלה". למעט שדוקא בשרצים אלו התרבה שעורותיהן כבשרן, ולא בשרצים אחרים.

ומקשינן: והא "אלה" אכולהו שמונה שרצים כתיבי? שלאחר השמונה שרצים כתוב "אלה הטמאים" ואיזה מהם נמעט.

ומתריצין: אמר רב: שני מקראות כתובים: בראשון נאמר: "החלד והעכבר והצב למינהו", ובשני נאמר: "והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת", ואחר כך כתוב: "אלה הטמאים". והאי "הטמאים" שמרבה עורותיהן כבשרן קאי רק על השרצים שבפסוק השני, ד"למינהו" הכתוב בסוף הפסוק הראשון — הפסיק העניין.

חזינן שרק אלעזר בן יהודה סובר כמשנתנו, ואילו תנא קמא סובר שאין עור נחשב לבשר אלא העור שתחת האליה בלבד (113).

שנינו במשנה: ועור בית הפרסות.

והוינן בה: מאי בית הפרסות?

ומשינן: רב אמר: בית הפרסות ממש. [מהקרוסולים ולמטה, ולא כל עצם השוק].

רבי הנינא אמר: רכובה עצם השוק בחלקו התחתון הנמכרת עם הראש. [כלומר, מהברכים ולמטה], דכל העור שעליו נחשב כבשר.

שנינו במשנה: ועור האנקה.

תנו רבנן: נאמר בשמונה שרצים "אלה הטמאים לכם בכל השרץ", ודרשינן מה"א ד"הטמאים" — לרבות עורותיהן שיטמאו

עור של בית הפרסות, אך בשאר המנויים במשנתנו גם תנא קמא מודה, ואף שהוא הזכיר רק שעור שתחת האליה נחשב כבשר, מכל מקום הוא הדין בכל השנויים במשנתנו, והם נחלקו רק בעור הראש של עגל הרך ובעור הפרסות.

וכתב בים של שלמה, שהרמב"ם פירש כן מחמת הגמרא לעיל עז א, דרבי יוחנן אמר שם שגידין שסופן להקשות נחשבים כבשר משום דאזלינן בתר השתא, והשתא הם רכים. ואמרינן שם שרבי יוחנן חזר בו, דהא פסק לגבי עור הראש של עגל הרך דלא כמשנתנו, אלא שאינו נחשב כבשר, משום שסופו להקשות, ומבואר דלא אזלינן בתר השתא. ומשמע בגמרא שרק בזה הם נחלקו, האם אזלינן בתר השתא או בתר בסוף. [ולפי זה כתב היש"ש, שעור בית הפרסות שהחשיבתו המשנה כבשר איירי דוקא בעור של

שלא יתכן עור שליל אלא בנקבה, ועולה אינה באה אלא מהזכר. ולפי זה יישב הנודע ביהודה גם את הקושיא מדוע לא אמרינן להביא עור השליל, שהרי מעתה ליכא פיגול בעור שליל לא בעולה ולא בחטאת.

113. רש"י פירש שהם נחלקו בכל הדברים השנויים במשנתנו חוץ מעור שתחת האליה, שבוזה מודה תנא קמא שהוא נחשב כבשר. אך הרמב"ם הל' אבות הטומאות פ"א ה"ט ובהל' מאכלות אסורות פ"ד הכ"א פסק בכל המנויים במשנתנו שהם נחשבים כבשר, והשמיט רק עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות, וביאר המגיד משנה, שהרמב"ם סובר שרק בהם מצינו להדיא שמשנתנו היא יחידאה - בגמרא כאן לגבי עור הראש של עגל הרך, ובגמרא לעיל נה ב לגבי

לומר דלא קאי עליהם הרבוי ד"הטמאים". ולפיכך הריבוי של עורותיהן כבשרן נאמר רק על השרצים האמורים בפסוק השני.

ומקשינן: וליחשוב במתניתין נמי תנשמת עם השרצים שעורותיהן כבשרן, שהרי גם הוא נמנה בפסוק השני?

ומתריצין: אמר רב שמואל בר יצחק: רב תנא הוא והוא אכן חולק על מתניתין ותני נמי תנשמת!

ומתריצין: אמר רב שמואל בר יצחק: רב תנא הוא והוא אכן חולק על מתניתין ותני נמי תנשמת!

ומתריצין: אמר רב שמואל בר יצחק: רב תנא הוא והוא אכן חולק על מתניתין ותני נמי תנשמת!

ומתריצין: אמר רב שמואל בר יצחק: רב תנא הוא והוא אכן חולק על מתניתין ותני נמי תנשמת!

ומתריצין: אמר רב שמואל בר יצחק: רב תנא הוא והוא אכן חולק על מתניתין ותני נמי תנשמת!

ובגישתא דחלטאה קמיפלגי, שלרבי יהודה עור הלטאה קשה, ולפיכך דינו כחולדה, ולתנא דידן עורו רך, ודינו כאותן השרצים שעורותיהן כבשרן.

שנינו במשנה: וכולן שעוברים או שהילך בהן כדי עבודה טהורין.

והוינן בה: הילך — אין, שדוקא אם הלך עליהם אז הם בטלים מתורת בשר ונעשים עור, אבל לא הילך — לא.

והא תני רבי חייא: אוזן המור שטלאה שעשה ממנו טלאי לקופתו [סל מעור] —

צריך עיון, שלפי דבריו לגבי טומאה ואיסור אכילה, הרי כל דבר נחשב כבשר חוץ מעור בית הפרסות ועור הראש של עגל הרך, ומדוע הזכיר רק עור של תחת האליה? וראה בליקוטי הלכות [זבחים כח זבח תודה ד"ה ולית] מה שכתב בזה.

114. כן פירש רש"י. אך התוספות כתבו, שלכולי עלמא ילפינן מריבויא דהטמאים, אלא שלתנא קמא ורבי יהודה, כיון שמצד אחד יש ריבוי של "הטמאים", ומצד שני יש מיעוט של "אלה", אמרינן מסברא שכל אלו שעורן רך התרבו, וכל אלו שעורן קשה התמעטו. אך רב חולק וסובר שאין זה תלוי לפי הסברא, אלא שכל המנויים בפסוק הראשון התמעטו מאלה, וכל המנויים בפסוק השני התרבו מהטמאים.

עגל הרך, ולכן חשיב סופו להקשות, וכמו שכתבנו לעיל במשנה].

ובקרבן אורה [נדרים נב ב ד"ה אבל לשיטת] הקשה על זה, שאם כן גם עור חטורת של גמל הרכה לא היה צריך להיות כבשר, שהרי סופו להקשות, ומדוע מנה אותו הרמב"ם? וכתב, דהיה מקום לתרץ לפי הצד שאינו תלוי בהגיע זמנה לטעון אלא בטענה בפועל, דכיון דהמשא עושה את העור רך, בזה לא חשיב סופו להקשות. אך דחה, דהרי הרמב"ם פסק שזה ספק האם תלוי בהגיע זמנה או במשא בפועל?

וברמב"ם הל' פסולי המוקדשים פי"ד ה"ז כתב, שהעור של בהמה כולו אינו נחשב כבשר, ואינו ראוי לא לאכילה ולא להקטרה, חוץ מעור של תחת האליה. והיינו שפסק כתנא קמא, אך

אמר רבי אבהו אמר ריש לקיש: לגבל — אדם שנשכר לבעל הבית ללוש עיסה, ויש לו רק כלים טמאים, הרי הוא חייב לטרוח וללכת מרחק של ארבעה מילין כדי להטביל את כלי הלישה במקוה, לפי שלכתחילה צריך להקפיד שהאוכל יעשה בטהרה. אך יותר מארבעה מילין אינו חייב אלא אם כן בעל הבית משלם לו עבור ההליכה.

ולתפלה — ההולך בדרך והחליט ללון במקום מסוים, אם יש בית כנסת תוך ארבעה מילין חייב ללכת לשם כדי להתפלל בצבור.

ולנטילת ידיים — אם הוא בדרך ורוצה לאכול פת, ואין לו כאן מים לנטילת ידיים אלא במרחק ארבעה מילין, חייב להמתין עד שיגיע לשם.

שלשת אלו שיעורין: ארבעת מילין.

אמר רב נחמן בר יצחק: לא רבי אבהו קכג-א אמרה משמיה דריש לקיש אלא איבו אמרה משמיה דריש לקיש. וארבעי אמר בה, ארבעה דברים הם ששיעורין ארבעה מילין. וחדא מינייהו הנוספת על השלשה האמורים היינו עבודה, הא דסוגייתנו דכדי עיבוד בארבעה מילין.

אמר רבי יוסי ברכי חנינא: לא שנו —

טהורה מטומאת נבלה, לפי שעל ידי שטלאה נתבטל האוון מתורת בשר, ונעשה עור, שאינו מטמא בנבלה.

חזינן שאפילו אם לא עיבד את העור, אלא שיעד אותו לשימוש של עור, הרי דינו כעור. ואם כן גם במשנתנו יהא די בכך שהניח את העור לפני הדורס, או שכרך את העור על רגלו כדי ללכת עליו, שיחול עליו תורת עור, ומדוע אומרת המשנה שדוקא באם הילך עליו בטל מתורת בשר ונעשה עור?

ומתצינן: טלאה — הרי עשה בה מעשה כדי לבטלה, הלכך, אף על גב דלא הילך נעשה עור.

אבל לא טלאה — הילך, אין. לא הילך, לא! (115)

בהא דקתני במתניתין שהילך בהן כדי עבודה הוינן בה: כמה הוא שיעור ההליכה של "כדי עיבוד"?

ומשנינן: אמר רב הונא אמר רבי ינאי: שידרוך על העור זמן הליכת ארבעת מילין (116)!

הגמרא מביאה דברים נוספים ששיעורם ארבעה מילין:

הילך בהם ולא קתני טלאה, הרי טלאה הוי חידוש גדול יותר, ומשמע שבאמת טלאה לא מהני, ומשני, דשניהם שוים, ואין חידוש גדול יותר בטלאה, ונקטה המשנה אחד מהם והוא הדין לאידך.

116. ראה נודע ביהודה [יו"ד קמא סימן כג].

115. כך פירש רש"י. אך התוספות הקשו, מה הועילה בזה הגמרא, הרי אם מועיל מעשה של טלאה, צריך להועיל גם מעשה של הנחה לפני הדורס, או מעשה של הנחת העור על רגלו, ומדוע צריך הילך עליהם? ולכן כתבו, שזה היה פשוט לגמרא שטלאה חשיב מעשה טפי מהנחה לפני הדורס, אלא דקשיא לגמרא, מדוע קתני